

Zeynalabdin Arif oğlu ƏLƏKBƏROV
Odlar Yurdu Universitetinin doktorantı
E-mail: zeynalabdin.alakbarov@bk.ru

AZƏRBAYCANDA SƏNAYE SAHƏLƏRİNİN İNNOVASIYALAŞDIRILMASI PROSESLƏRİNİN MÜASİR VƏZİYYƏTİNİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi Azərbaycanda sənaye sahələrinin innovasiyalaşdırılması proseslərinin müasir vəziyyətinin qiymətləndirilməsindən ibarətdir. Bunun üçün ilk növbədə sənaye sahələrinin innovasiyalaşdırılması proseslərinə və bununla bağlı tədbirlərin gedişinə baxılmış və ümumilikdə sənaye sahəsində innovasiyaların tətbiqinin müasir vəziyyəti araşdırılmışdır. Qlobal texnoloji inkişaf prosesləri nəzərə alınmaqla, Azərbaycanda sənaye sahələrinin innovasiyalaşdırılması proseslərinin sürətləndirilməsinə mane olan amillər təhlil olunmuşdur. Hazırkı şəraitdə yüksək texnologiyaların və yeni innovasiyaların tətbiqi hesabına ölkənin sənaye sahələrinin inkişaf etdirilməsi istiqamətində bir sıra tövsiyələr hazırlanmış və təkliflər verilmişdir.

Tədqiqatın metodu ilk növbədə, bir sıra elmi metodlardan, o cümlədən analiz, sintez, ümumiləşdirmə və müqayisə kimi metodlardan istifadə olunmuşdur. Bunlarla yanaşı sənaye sahələrinin innovasiyalaşdırılması ilə bağlı problemləri araşdıran bir qrup tədqiqatçıların fikirlərinə də yer verilmişdir.

Tədqiqatın nəticələri nöqteyi nəzərindən isə bunu qeyd etmək olar ki, Azərbaycanda sənaye sahələrinin innovasiyalaşdırılması prosesləri qaçılmaz bir prosesdir və bununla bağlı məqsədli proqramların fəaliyyət strategiyasının hazırlanmasında məqalədə əldə olunmuş elmi-praktiki nəticələr faydalı ola bilər.

Açar sözlər: Azərbaycan, sənaye sahələri, innovasiyalaşdırma, innovasiya prosesləri, innovasiya proseslərinin qiymətləndirilməsi, innovasiya proseslərinin səmərəliliyi.

UOT: 338.242:338.246.025.2:338.33

JEL: D04; O14; F5

Giriş

Dünya iqtisadiyyatının müasir inkişaf prosesləri və baş verən qlobal tranzormasiyalar nəticəsində bu qənaətə gəlmək olar ki, son 10 illiklərdə uzun illət ərzində ənənəvi olan iqtisadiyyat sahələri üzrə fəaliyyət mexanizmləri və tətbiq olunan praktiki alətlər, təkmilləşdirmə proseslərini keçməyə məcburdur. Belə ki, qlobal təhdidlər artıqca ənənəvi iqtisadiyyat mexanizmləri özünü doğrultmadı və dünya səviyyəsində bir sıra ardıcıl böhranlar baş verdi. Böhranlar nəticəsində dünya iqtisadiyyatının sabitliyi pozuldu. Maliyyə problemləri və investisiyaların hərəkətində ciddi çətinliklər yarandı. Çoxlu sayda iqtisadi subyektlər, maliyyə-kredit müəssisələri iflic vəziyyətinə düşdülər və ya bağlandılar. Dünya ölkələri arasında iqtisadi əlaqələrdə müəyyən mənada tənəzzül baş verdi. Amma dünya bu prosesləri tənzimləməyə çalışdığı bir vaxtda başqa bir qlobal problem Covid-19 pandemiyası baş verdi. Covid-19 pandemiyası

dünya iqtisadiyyatını iflic vəziyyətinə gətirib çıxardı.

Xüsusilə xidmət sahələrinin işində problemlər yarandı. Belə bir şəraitdə dünya iqtisadiyyatının hazırda daha çox tətbiq olunan mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi daha çevik, məhsuldar və rəqabət qabiliyyətli fəaliyyət istiqamətlərinin ön plana çəkilməsi məsələləri xeyli aktuallaşmışdır. Belə sahələrdən biri də innovasiyalaşdırma prosesləridir. Əlbəttə dünya təcrübəsində innovasiyalaşdırma prosesləri ilə bağlı xüsusilə iqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş ölkələrdə müəyyən təcrübə toplanmışdır. İnnovasiyaların işlənməsi, mənimsənilməsi və tətbiqi istiqamətində müəyyən dövr keçmişdir və bir çox ölkələr bu sahədə ciddi uğurlar qazanmışdır [1, s.267]. Demək olar ki, hər il yeni texnologiyaların işlənməsinə texnologiyalar bazarının inkişaf etməsinə yüz milyardlarla dollar məbləğində vəsaitlər xərclənir [2, s.179].

Qeyd edək ki, hazırda dünya iqtisadiyyatının önündə gedən ABŞ və Çin hər il yeni texnologiyaların inkişaf etdirilməsinə, innovasiyaların işlənməsi və texnologiyalar bazarının daha dərin inkişafı üçün 600-700 milyard məbləğində vəsaitlər ayırırlar, investisiyalar yatırırırlar, investisiya-innovasiya şirkətlərini stimullaşdırırlar, bu sahədə olan bürokratiyanı aradan qaldırırlar və s. Təsadüfi deyildir ki, son illərdə dünya iqtisadiyyatının önündə gedən ABŞ-la fərqi azaldılmasında Çinin əsas fəaliyyət istiqamətlərindən biri də müasir texnologiyaların daha tez və çevik işlənilməsi və tətbiqilə bağlı olmuşdur. Hesab edirik ki, bu proseslər iqtisadi cəhətdən inkişaf etməkdə olan ölkələr, o cümlədən, Azərbaycan üçün xarakterik olmalıdır [3, s.235]. Təəssüf ki, bir məsələyə toxunmaq istərdik ki, iqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş ölkələrin bəziləri istisna olmaqla, əksəriyyətində texnologiyalar və innovasiyalar bazarının inkişaf etdirilməsi, xüsusilə sənaye sahələrinin innovasiyalaşdırılması proseslərində əhəmiyyətli nəticələrin əldə edilməsi istiqamətində əsas etibarilə axtarış xarakterli fəaliyyət daha çox diqqət çəkir.

Düzdür bəzi ölkələrdə artıq milli innovasiya sisteminin formalaşdırılması prosesləri gedir, innovasiya yönlü sənaye klasterləri, innovasiya mərkəzləri və texnologiyalar, texnoloji mərkəzlər yaradılmışdır və xüsusi iqtisadi zonalar, elmi-texnoloji parklar elmi-texnoloji mərkəzlər fəaliyyət göstərir [4, s.75]. Bu qəbildən olan ixtisaslaşdırılmış innovasiya texnoloji mərkəzlərinin yaranması hesabına milli innovasiya sisteminin inkişaf etdirilməsi, innovasiya zonalarının yaradılması, intellektual resursların bu istiqamətə yönəldilməsi və eyni zamanda iqtisadiyyata müxtəlif sahələrin, o cümlədən sənaye sahələrinin innovasiyalaşdırılması prosesləri genişlənməkdədir. Lakin bu sahədə daha yüksək nəticələrə nail olmaq üçün hesab edirik ki, hər bir ölkənin özünəməxsus innovasiya siyasəti və innovasiyalaşdırma proseslərinin təşkil edilməsində yanaşmaları mövcud olmalıdır.

Müasir şəraitdə sənaye sahələrinin innovasiyalaşdırılması proseslərinin təhlili

Dünya səviyyəsində sənaye sahələrinin inkişaf etdirilməsi olduqca vacib məsələlərdəndir. Əlbəttə son onilliklərdə iqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş ölkələrdə sənaye sahələrinin daha çox intellektual resurslarla bağlı olan sahələrinə, yəni qeyri-maddi

istehsalla bağlı olan sahələrə diqqət yetirilməkdədir. Məsələn Google, Facebook, Twitter, Microsoft kimi şirkətlərin aktivləri 100 milyardlarla ölçülür və dünyada ən çox gəlir əldə edən, vergi ödəyənlər sırasındadırlar. Artıq onlar öz aktivlərinə görə neft-qaz şirkətlərini belə üstələməkdədirlər. Bununla belə, hesab edirik ki, ənənəvi sənaye sahələrinin inkişaf etdirilməsi, xüsusilə ölkə iqtisadiyyatının strukturunun təkmilləşdirilməsində, sənaye təyinatlı iqtisadiyyat sahələrinin resurslarından səmərəli istifadə olunması məsələləri hələ uzun illər aktual olaraq qalacaqdır. Əlbəttə, rəqəmsal texnologiyalar əsasında sənaye sahələrinin inkişaf etdirilməsi, bilik iqtisadiyyatının mümkün resurslarının mobilizasiya edilməsi və əlavə dəyər maliyyə dövriyyəsinə cəlb olunması, iqtisadi artım proseslərində özünü göstərməsi vacib şərtlərdəndir [5, s.161]. Bu ölkənin milli iqtisadi inkişaf proseslərində texnoloji elementlərin üstünlüyünə dəlalətdir. İntellektual resursların daha yüksək səviyyədə olmasının ifadəsi kimi baxıla bilər. Bütün bunlarla bərabər hesab edirik ki, iqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş ölkələrin əksəriyyətində hələ ki, bu səviyyəyə çatmaq üçün ənənəvi sənaye sahələrinin imkanlarında maksimum səmərəli istifadə edilməsi, məhsuldar fəaliyyət istiqamətləri dəyərləndirilməsi, bu sahələrin innovasiyalaşdırılması prosesləri sürətləndirilməlidir.

Dünyanın iqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş ölkələrinin əvvəldə qeyd etdiyimiz kimi təcrübəsində də bunlar özünü göstərmişdir. ABŞ, Böyük Britaniya, Almaniya, Yaponiya və s. bu kimi ölkələrdə innovasiya mərkəzlərinin yaradılması, xüsusi innovasiya fondlarının yaradılması, innovasiyaların işlənməsi və tətbiqilə məşğul olan firma və təsərrüfat subyektlərinin vergi güzəştlərilə təmin olunması və dövlət tərəfindən stimullaşdırılması tədbirləri diqqət çəkir.

Belə ki, onilliklər ərzində həmin ölkələrdə, bu baxımdan bir sıra dünya ölkələrində innovasiya proseslərində fəal iştirak edən şirkətlərin stimullaşdırılması, vergi güzəştlərinin verilməsi, dövlət tərəfindən texnologiyalar bazarının inkişaf etdirilməsi üçün əlavə tədbirlərin görülməsi, innovasiyaların və texnologiyalar təyinatlı məhsulların dövlət sifariş sistemi formalaşdırılması, anoloji bazarlarda sağlam rəqabət mühitinin təmin edilməsi istiqamətində aparılan işlər müsbət nəticələr vermişdir və nəticə göz qabağındadır. Bu ölkələrdə texnoloji inkişafın səviyyəsi digər

ölkələrlə müqayisədə 30-50 il öndədir və demək olar ki, yeni texnologiyaların transferi ilə bağlı məsələlərdə bu amil xüsusi diqqət mərkəzində saxlayır. Məsələ burasındadır ki, iqtisadi cəhətdən və texnoloji baxımdan inkişaf etməkdə olan ölkələrə və ya üçüncü ölkələrə yüksək texnologiyaların transferində tələsmirlər və bir qayda olaraq bu texnologiyalarla uzun müddət öz üstünlüklərini qoruyurlar və yalnız müəyyən müddətdən - 10 il, 20-30 il keçdikdən sonra bu texnologiyaları üçüncü ölkələrə verməyə başlayırlar. Bu isə dünya səviyyəsində texnoloji inkişaf baxımından ölkələr arasında fərqlərin aradan qaldırılmasını gecikdirir. Eyni zamanda, dünya səviyyəsində və dünya ölkələri arasında innovativ inkişafı, mübadiləni ləngidir.

Bu qeyd edilənlər dünya iqtisadi proseslərin ümumən innovasiyalaşdırılmasına mane olur və buna görə də dünya iqtisadiyyatında qütbləşmə və dünyanın müxtəlif regionlarında iqtisadi inkişaf səviyyəsinin artım tempi və ya həcmi, texnoloji inkişaf səviyyəsi, innovasiyalaşdırılması nöqtəyindən nəzərdən mövcud vəziyyəti xeyli fərqlidir. İqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş ölkələrdə son illərdə bununla bağlı görülən tədbirlər diqqət çəkir. Məsələn, Brazilya, Rusiya, Hindistan, Çin, Cənubi Afrika Respublikası və s. bu kimi ölkələrdə texnoloji innovasiya mərkəzlərinin yaradılmasına, innovasiyaların işlənməsi və tətbiqinə yüz milyardlarla vəsaitin ayrılmasına başlanılmışdır.

Biz əvvəldə də qeyd etdik ki, hazırda dünyada innovasiyalar və texnologiyalar bazarının inkişaf etməsinə ən çox vəsait ayıran ölkə kimi Çin öndə gedir [6, s.145]. Bu da təsadüfi deyildir. Məhz bu kimi addımların hesabına ölkənin bütün regionlarında çoxlu sayda innovasiya mərkəzləri, innovasiya zonaları, elmi-texniki parklar və yeni məhsulların işlənilməsi, tətbiqi, dünya bazarlarına çıxarılması baxımından kompleks işlər görülmüşdür, yüzlərlə məhsul üzrə Çin dünya üzrə birinci yerdədir və bunların əksəriyyəti rəqabət qabiliyyətli sənaye-innovativ sənaye müəssisələridir.

Məhz iqtisadiyyatın innovasiyalaşdırılması hesabına ölkənin sənaye ixrac potensialı əhəmiyyətli səviyyədə yüksəlmişdir. Anoloji məsələlər Brazilya və Rusiya iqtisadiyyatında da son illər diqqət çəkmişdir. Lakin son illərdə Rusiya iqtisadiyyatının təcrid edilməsi və onlara qarşı ABŞ, Böyük Britaniya və Avropa Birliyi

ölkələri tərəfindən sanksiyaların tətbiq edilməsi, bu məsələlərdə müəyyən problemlər yaratmışdır. Çünki, xarici ölkələrdə texnoloji mərkəzlərdə Rusiyaya konkretləşdirici materialların və hissələrin verilməsi dayandırılmışdır. Lakin hesab edirik ki, Rusiya bununla bağlı öz imkanları daxilində gördüyü tədbirlər, müəyyən müddətdən sonra innovasiya proseslərinin yenidən intensivləşdirilməsinə gətirib çıxara bilər. Çünki bu ölkədə resurslar kifayət qədərdir və sənaye sahələrinin inkişaf etdirilməsi, innovasiyalaşdırılması baxımından da resurslar kifayətdir və həm də elmi-texniki səviyyə mövcuddur.

Dünyanın bir çox iqtisadi cəhətdən inkişaf etməkdə olan ölkələrində də texnoloji inkişafın və milli iqtisadiyyatın innovasiyalaşdırılması proseslərini qeyd etmək olar. Həmin ölkələrdə: 1) əsas məqsəd texnoloji inkişafın təmin olunması; 2) ölkə səviyyəsində innovasiyaların işlənməsi və innovativ məhsulların istehsalına marağın artırılması; 3) innovasiyaya mane olan amillərin aradan qaldırılması üçün dövlət tərəfindən davamlı tədbirlərin görülməsi; 4) qanunvericilik bazasının gücləndirilməsi; 5) innovasiya infrastrukturunun formalaşdırılması və 6) innovasiya məhsullarına dövlət sifarişləri sisteminin gücləndirilməsi və s. bu kimi tədbirlər nəticəsində dünyanın bir sıra ölkələrində sənaye sahələrinin innovasiyalaşdırılması proseslərinin sürətləndirilməsini qeyd etmək olar.

Azərbaycanda sənaye sahələrinin innovasiyalaşdırılması problemləri və onların həlli yolları

Azərbaycan öz müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra iqtisadiyyat sahələrinin resurslarından səmərəli istifadə olunması və xüsusilə müstəqil iqtisadi inkişaf imkanlarından və prioritetlərindən bəhrələnməklə iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi strategiyasını ön plana çəkmişdir. Lakin uzun illər bununla bağlı resursların konsolidasiyası və xüsusilə, sənaye sahələrinin inkişaf etdirilməsi üçün imkanlar məhdud olmuşdur.

1994-cü il sentyabrın 20-də bağlanmış “Əsrin Kontraktı”nın reallaşdırılması nəticəsində təcridcən ölkə səviyyəsində makroiqtisadi və makromaliyyə sabitliyi təmin olunmuşdur. Ölkənin aparıcısı və lokomotivi hesab olunan neft sənayesinin inkişaf etməsi, milli karbohidrogen resurslarının dünya bazarlarına çıxarılması və valyuta ehtiyatlarının formalaşdırılması hesabına bir sıra sahələrdə, o cümlədən sənaye sahələrində

geniş miqyaslı islahatların aparılması mümkün olmuşdur.

Belə ki, Azərbaycan sovetlər birliyi dövründə də sənaye sahələri baxımından güclü potensiala malik olmuşdur. Xüsusilə, Sumqayıt şəhərində, Sumqayıt sənaye mərkəzində qeyri-neft təyinatlı sənaye kompleksləri fəaliyyət göstərmişdir. Eyni zamanda, Bakıda, Gəncədə ölkənin digər şəhərlərində ittifaq əhəmiyyətli, Moskvaya tabe olan iri sənaye müəssisələri fəaliyyət göstərmişdir. Lakin müstəqilliyin bərpasından sonra bunların əksəriyyəti ya fəaliyyətini dayandırmış ya da məhdud layihə gücündə fəaliyyət göstərməyə məcbur olmuş, istehsal-satış əlaqələri pozulmuş, kooperasiya əlaqələri sıfırlanmış və beləliklə bu sahədə fəaliyyəti yenidən başlamaq lazım gəlmişdir. Açıqını deyək ki, bu proseslər o qədər də asan getməmişdir və bu müəssisələrin əksəriyyəti bu gün də fəaliyyət göstərmirlər və tamamilə bağlanmışlar.

Ölkədə iri sənaye müəssisələrinin bir hissəsi özəlləşdirilməyə verilsə də onların sağlamlaşdırılması istiqamətində nəzərdə tutulan investisiya planları reallaşdırılmamış, tələb olunan və özəlləşdirmə zamanı götürülən öhdəliklər yerinə yetirilməmiş, bu müəssisələrin profilləri üzrə inkişaf etdirilməsi, reabilitasiya olunması təmin edilməmişdir. Bu azmış kimi əksər iri müəssisələrin aktivləri, əsas fondlar kimi olan avadanlıqlar və ümumiyyətlə resursları dağıdılmış, yerlərində qeyri-sənaye profili, obyektlər tikilmiş, xidmət sahələri yaradılmışdır və bunlar xüsusilə Bakı şəhəri üçün xarakterik olan hallardandır. Əlbəttə biz də tərəfdarı deyilik ki, Bakı şəhərinin içərisində sənaye müəssisələri fəaliyyət göstərsin. Amma həmin sənaye müəssisələrinin ənənələri, kadr potensialı və profilləri, nəhayət dünya bazarında yerləri olmuşdur. Həmin istiqamətdə fəaliyyətin təmin olunması, ənənəvi sahələrin müasir dövr üçün aktual olan elementlərinin qiymətləndirilməsi və innovasiyalaşdırılması hesabına, modernizasiya edilməsi hesabına yenidən dünya bazarlarına çıxması potensialı diqqət çəkir.

Qeyd edək ki, uzun illərdir ki, Bakı şəhərində mərkəzində sənaye müəssisələrinin köçürülməsi məsələləri gündəmdədir. Lakin bu vaxta kimi həmin məsələlər həll olunmamışdır. Belə ki, bu müəssisələr faktiki olaraq hələ də fəaliyyət göstərirlər və onlar vergi ödəyiciləri kimi qeydiyyata dadırlar. Bu qəbildən olan müəssisələrin

işçiləri, rəhbərliyi vardır. Onlar şəhər içərisində xeyli əraziyə malikdirlər. Hesab edirik ki, bu istiqamətlərdə əsaslı və təsirli tədbirlər görülməli, sənaye müəssisələrinin daha münasib yerlərdə təşkil edilməsi və müasir texnologiyalar, ilk növbədə innovasiyalar əsasında inkişaf etdirilməsi mexanizmləri hazırlanaraq tətbiq edilməli və dövlətin bu sahədə sənaye siyasətinin maksimum təkmilləşdirilməsi tədbirləri həyata keçirilməlidir.

Qeyd edək ki, Azərbaycan dövləti tərəfindən son illərdə sənaye sahələrinin inkişaf etdirilməsi istiqamətində önəmli addımlar atılmışdır. Qafqazda ilk texnoloji park, ilk sənaye parkı, ilk sənaye məhəlləsi Azərbaycana məxsusdur və bütün bunlar ölkənin əsas sənaye mərkəzi olan Sumqayıt şəhərində həyata keçirilmişdir. Artıq Sumqayıt Texnologiyalar Parkı 10 ildən çoxdur müxtəlif təyinatlı yüksək rəqabət qabiliyyətli elektrotexnika sənaye məhsulları və digər sənaye məhsulları istehsal edir.

Lakin hesab edirik ki, burada innovasiyaların işlənməsinə zəif münasibət və innovasiya məhsullarına marağın təmin edilməməsi, innovasiya bazarının ölkədə inkişaf etməməsi, bu kimi mütərəqqi və yüksək texnologiyalar əsaslı müəssisələrin rəqabət qabiliyyətinin artırılmasını ləngitmişdir [7, s.185]. Digər tərəfdən, Sumqayıt şəhərində Sumqayıt Kimya Sənaye Parkı yaradılmışdır. Köhnə zərərli və ekoloji baxımdan təhlükəli olan kimya müəssisələri sökülmüş və onların əvəzində müasir infrastruktura malik olan Kimya Sənaye Parkı yaradılmışdır. Bu olduqca təqdirəlayiqdir. Demək olar ki, sahibkarlar üçün burada hər cür şərait vardır. Dövlət tərəfində müvafiq infrastrukturun yaradılması, burada yeraltı və yerüstü mühəndis qurğularının təmin edilməsi, yol infrastrukturunun təşkili və enerjidaşıyıcılarla təminatın yüksək səviyyədə olması, burada sahibkarlığın inkişaf etdirilməsi, sənaye sahələrinin inkişaf etdirilməsilə bağlı sərmayələrin yatırılması baxımından olduqca əlverişli bir sahədir [8, s.113].

Təsadüfi deyildir ki, artıq Sumqayıt Kimya Sənaye parkında rezidentlərin sayı sürətlə artmaqdadır və bura yatırılan investisiyaların ümumi həcmi 3,5 milyard dollardan çoxdur və 35-ə yaxın rezident artıq qeydə alınmış və bu proseslər ildən-ilə sürətlənməkdədir. Lakin təəssüf doğuran bir fakt ondan ibarətdir ki, Azərbaycanın sənaye sahələrində və sənaye müəssisələrində məhz yeni innovasiyaların

işlənməsi, mənimsənilməsi, tətbiq edilməsi istiqamətində fəaliyyət strategiyası yox dərəcəsindədir [9, s.10].

Qeyd edək ki, ölkədə rəsmi statistikaya nəzər salsaq innovasiyayönlü təkmilləşdirilmiş və ya əhəmiyyətli səviyyədə innovasiya əhəmiyyəti kəsb edən məhsulların istehsalı olduqca aşağı səviyyədədir və ölkənin yalnız bir sıra müəssisələrində innovasiyayönlü fəaliyyət öz əksini tapmışdır. Bunların nə dərəcədə yeni innovasiyalarla bağlı olması qaranlıq olaraq qalır. Belə ki, nə rəsmi statistikada, nə dövlət orqanlarının bununla bağlı hesabatlarında innovasiyaya dair məlumatlar öz əksini tapmamışdır. Uzun illərdir ölkədə milli innovasiya sisteminin yaradılmasında atılan addımlar başa çatdırılmamışdır [10, s.79]. Ümumiyyətlə, innovasiyaların işlənilməsi, mənimsənilməsi və tətbiqinin idarə edilməsi prosesləri, idarəetmə mexanizmləri də zəifdir. Vaxtı ilə Milli Elmlər Akademiyasının nəzdində bununla bağlı İnnovasiya Mərkəzi yaradılmışdır. Lakin bir müddət sonra həmin mərkəz bağlanmışdır.

Bundan sonra innovasiyaların idarəedilməsi ilə bağlı mərkəzi dövlət strukturunun yaradılmasına cəhd göstərilmişdir və hazırda Rəqəmsal İnkişaf və Rabitə Nazirliyinin tərkibində belə bir İnnovasiya Agentliyi fəaliyyət göstərir. Açıq deyək ki, bu İnnovasiyalar Agentliyinin dövlətin innovasiya siyasətinin formalaşdırılması və inkişaf etdirilməsi istiqamətində atdığı addımlar hələ ki, intensiv deyildir və son illərdə yalnız bir sıra startaplar istiqamətində aparılan tədbirlərə dair məlumatları qeyd etmək olar. Lakin qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi və ölkədə innovasiya fəaliyyəti haqqında qanunun qəbul edilməsi haqqında hələ də tutarlı bir informasiya yoxdur və yaxud ölkədə hansısa innovasiya mərkəzinin yaradılması haqqında qərar, nədə ki, görülən faktiki işlər bəzində məlumat əldə etmək çətindir.

Nəticə

Hesab edirik ki, Azərbaycanda innovasiya proseslərinin sürətləndirilməsi üçün bir sıra və xüsusilə sənaye müəssisələrinin innovasiyalaşdırılması proseslərinin intensivləşdirilməsi üçün bir qrup tədbirlərin görülməsinə ciddi zərurət vardır:

– Azərbaycanda innovasiya fəaliyyəti ilə bağlı qanunvericilik bazasının formalaşdırılması prosesləri axıra çatdırılmalı və ölkədə innovasiya fəaliyyəti haqqında qanun qəbul edilməlidir;

– Uzun illər ərzində yarımçıq qalmış milli innovasiya sisteminin formalaşdırılması və başa çatdırılması tədbirləri görülməli, dünya təcrübəsinə uyğun innovasiya sisteminin yaradılması təmin edilməlidir;

– Ölkənin intellektual resursları, milli sərvətləri, resurs potensialı nəzərə alınmaqla, paytaxt Bakı, Sumqayıt, Gəncə şəhərləri olmaqla, həmçinin ölkə regionların hər birində innovasiya mərkəzlərinin, innovasiya-texnoloji mərkəzlərin, innovasiya-investisiya fondlarının yaradılması təmin olunmalı və bununla bağlı müvafiq tədbirlər görülməlidir;

– Dövlət tərəfindən innovasiya fəaliyyətinin stimullaşdırılması mexanizmləri işlənməli, innovasiya məhsullarının sifarişi ilə bağlı xüsusi mexanizm olmalı və bu sahədə dövlət sifarişləri sisteminin formalaşdırılması təmin edilməli və ölkədə sənaye müəssisələrinin innovasiya məhsulunun istehsalı istiqamətində maraqlarının artırılması tədbirlərinin sürətləndirilməsinə ehtiyac qalmaqdadır;

– İnnovasiya fəaliyyətinin stimullaşdırılması və ölkədə innovativ inkişafın sürətləndirilməsi məqsədilə, dünya təcrübəsinə müvafiq olaraq dövlət tərəfindən bu sahəyə yönəldilən vəsaitlərin artırılması, elmi tədqiqatların inkişafına məqsədli büdcə vəsaitlərinin çoxaldılması, elmi-texnoloji innovasiya mərkəzlərinin və ixtisaslaşdırılmış texnoparklar şəbəkəsinin, elmi-texniki parkların, tədqiqat mərkəzlərinin yaradılması prosesləri sürətləndirilməli və elmi-texnoloji innovasiyalar sahəsinə gənc kadrların gəlməsinin stimullaşdırılmasına, peşəkar mütəxəssislərin hazırlanması proseslərinə diqqət artırılmalıdır və s.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Aliyev, Sh.T. The Strategics and the Role of the Oil Factor in Transition to the Innovation Economics of Azerbaijan// Subiaco, Italy Conference// International Symposium on Innovative Economic Policies for Climate Change Mitigation, <http://www.economicwebinstitute.org/innopoliticymitigation.htm>, June -25th-26th 2009, p.265-268.
2. Cavadov, X.R. Milli İnnovasiya Sistemlərinin yaradılması üzrə beynəlxalq təcrübə və onun Azərbaycanda tətbiqinin genişləndirilməsi imkanları // Azərbaycan vergi jurnalı, №3(125), 2015, S.177-194.

3. Əliyev, Ş.T. Azərbaycan iqtisadiyyatı. Ali məktəb tələbələri üçün dərslik. Sumqayıt SDU-nun Redaksiya və nəşr işləri şöbəsi, 2018, – 376 s.
4. Əliyev, Ş.T. Milli iqtisadiyyatın inkişafının sürətləndirilməsində sənaye klasterlərinin tətbiqini şərtləndirən amillər // Audit, № 4, 2015, S.73-79.
5. Hüseynov, S.M. Vençur fondları: kicik və orta sahibkarlıq subyektlərinin maliyyələşməsində vençur kapitalının əhəmiyyəti// İnnovasiyali iqtisadiyyat və menecment – 2022. №1, – s.158-167.
6. Алиев, Ш.Т. Проблемы вариативности создания и функционирования специальных экономических зон в Азербайджане в контексте мирового опыта// Маркетинг и менеджмент инноваций, Сумы, 2010, с.144-148.
7. Rəsulova, Ü.R. Sənayedə innovasiya fəaliyyətinin nəzəri və praktiki sspektləri // UNEC Elmi Xəbərləri, İl 7, Cild 7, yanvar - mart, 2019, s. 182 – 194.
8. Səlimova, G., Səlimova, A. İnnovasiya fəaliyyətini stimullaşdıran beynəlxalq əhəmiyyətli və müstəqil təhsil, tədqiqat və işləmələr (inkişaf) mərkəzinin yaradılması// “İqtisadi islahatlar” elmi-analitik jurnal. 2021, № 1(2). –s.108-120.
9. Алиев, Ш.Т. Вектор специальных экономических зон в инноватизации// Журнал Инновационная деятельность (ВАК), г. Саратов, 2010, № 4 (13), 2010, с.7-11.
10. Tağıyev, A.H., Səfərov Q.Ə. İnnovasiya layihələrinin menecmenti. Bakı: Elm, 2013, 284 s.

Зейналабдин Ариф оглу АЛЕКБЕРОВ
докторант Университета «Одлар Юрду»
E-mail: zeynalabdin.alakbarov@bk.ru

ОЦЕНКА СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ ПРОЦЕССОВ ИННОВАТИЗАЦИИ ПРОМЫШЛЕННОЙ СФЕРЫ В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

Резюме

Целью исследования является обеспечение объективной оценки современного состояния процессов инноватизации промышленной сферы в Азербайджане. С этой целью раскрыты проблемы, замедляющие инноватизацию промышленной сферы страны и факторы, которые могут ускорить инноватизацию в этой сфере. Анализированы ведущие нефтяные секторы промышленной сферы с точки зрения инноватизации и применения новых технологий в современном периоде. Обоснована необходимость интенсификации создания современной инфраструктуры по ускорению инноватизации промышленной сферы в Азербайджане в ближайшей перспективе. Подготовлен ряд рекомендаций по этим проблемам.

Метод исследования состоит из общеизвестных научных методов - анализа, синтеза, обобщения и сравнения. Кроме того, рассмотрены научные взгляды ряда учёных, которые рассмотрели проблемы инноватизации промышленных предприятий в современных условиях.

Результаты исследования рассматриваются в возможности разработки и реализации более продуктивных механизмов по интенсификации инноватизации промышленной сферы в Азербайджане в ближайшей перспективе.

Ключевые слова: инновация, инноватизация, процессы инноватизации, промышленная сфера, инноватизация промышленной сферы, оценка процессов инноватизации.

Zeynalabdin Arif ALEKBEROV
doctoral student of Odlar Yurdu University
E-mail: zeynalabdin.alakbarov@bk.ru

ASSESSMENT OF THE CURRENT STATE OF INDUSTRIAL INNOVATION PROCESSES IN AZERBAIJAN

Summary

The purpose of the research is to ensure an objective assessment of the current state of the innovation processes of the industrial sphere in Azerbaijan. To this end, the problems that slow down the innovation of the country's industrial sector and factors that can accelerate innovation in this area are disclosed. The leading non-oil sectors of the industrial sphere are analyzed in terms of innovation and application of new technologies in the modern period. The need to intensify the creation of a modern infrastructure to accelerate the innovation of the industrial sphere in Azerbaijan in the near future is justified. A number of recommendations are given on these issues.

Research methods consist of well-known scientific methods - analysis, synthesis, generalization and comparison. In addition, the scientific views of a number of scientists who considered the problems of innovatization of industrial enterprises in modern conditions are considered.

The results of the research are considered in the possibility of developing and implementing more productive mechanisms for intensifying the innovation of the industrial sector in Azerbaijan in the near future.

Key words: innovation, innovation, innovation processes, industrial sphere, innovation of industrial sphere, evaluation of innovation processes.